

АНАЛІЗ ЛЕКСИКИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПОБУТУ В АНГЛІЙСЬКІЙ НАРОДНІЙ КАЗЦІ

Юлія КОТЕНЄВА

кандидатка педагогічних наук

викладачка ВСП «Старобільський фаховий коледж ДЗ Луганський
національний університет імені Тараса Шевченка», м. Лубни

У сучасній лінгвістиці дедалі більшої актуальності набувають дослідження, спрямовані на вивчення мовної репрезентації культурних і побутових реалій у фольклорних текстах.

Англійська народна казка як важливий складник національної культурної спадщини відображає специфіку світосприйняття, систему цінностей і особливості повсякденного життя народу. Зокрема, лексика на позначення побуту становить значний інтерес для аналізу, оскільки вона репрезентує матеріальний світ людини, її життєвий уклад.

Образ будинку як житлової споруди разом із господарськими будівлями та огороженим простором довкола займає важливе місце в мовній картині світу англійської народної казки. Це зумовлено тим, що житло постає як безпечний простір у протиставленні до невідомого й потенційно ворожого зовнішнього світу. Відтак воно функціонує як центральний елемент опозиції «свій – чужий», репрезентуючи «свій», захищений простір.

Способи номінації житла залежать від функціонального призначення об'єктів (*shelter, haunt, hiding-hole, hole, refuge*), їхнього розташування (*turret, hermitage, cottage, farmhouse*), а також особливостей зовнішнього вигляду й стану (*estate, castle, den, cell, hotel, palace, ruins*) [4]. Особливості внутрішнього облаштування житла відображено в семантиці лексичних одиниць, що позначають господарські та інші функціональні приміщення (*cellar, armory, ballroom, pantry-room*), житлові кімнати (*chamber, room, parlour, bedroom, bedchamber*), а також конструктивні елементи будівлі (*hall-door, balcony, floor, roof, thatch, chimney-piece, hearth*). Важливими конструктивними елементами будинку є вікно та двері, позначені в казковій картині світу лексемами *window* і *door*. Вони водночас обмежують внутрішній простір і слугують межовими точками, що поєднують «свій» і «чужий» світи. У казкових текстах трапляються епізоди, коли істоти з потойбічного світу стукають у вікна чи двері, очікуючи дозволу ввійти [7,8], або перебувають біля порога, викликаючи страх у людини [7]. Через двері людина також може

перейти зі «свого» світу до «чужого». Подібні функції у казковому тексті виконують також ворота, отвори в огорожі та сама огорожа, репрезентовані лексемами *hedge* та *gate*.

Матеріали казок свідчать про те, що не всі приміщення будинку однаково безпечні. Одним із потенційно небезпечних локусів є кухня, оскільки саме тут розташовані піч і вогнище, що позначаються лексемами *fire*, *fireplace*, *hearth*. Згідно з казковою традицією, кухня виступає місцем перебування істот іншого світу. Зокрема, образ брауні – одного з домашніх духів – безпосередньо пов'язаний із цим приміщенням. уночі він упорядковує кухню («*it would clear away things for them*») [5].

Особливе символічне навантаження в англійській казці мають назви предметів, пов'язаних із приготуванням їжі, а також зі зберіганням і перенесенням речей (*bag*, *snuff-box*, *salt-box*). Аналіз показав, що окремі предмети побуту (мішок, посуд, піч тощо) функціонують як засоби переходу до ірраціонального простору або як маркери перебування в ньому, формуючи специфічну систему символічних відповідностей. Подібні лексеми, попри відмінності у денотативному значенні, можуть об'єднуватися в межах казкового тексту на основі спільної семантики та виконувати роль контекстуальних синонімів[1].

Позначення господарських споруд репрезентовані переважно назвами виробничих приміщень і будівель (*brewhouse*, *millhouse*, *washhouse*, *scullery*, *bakehouse*), а також приміщень для утримання худоби (*sheep-hut*, *fold*, *lambing-shed*, *neat-house*). Серед будівель, розташованих на території двору, найбільш небезпечними вважаються комора, корівник, маслоробня, пивоварня, що в мові казки актуалізуються іменниками *barn*, *milk-house*, *cowshed*, *dairy*, *brewhouse*. Саме в цих локусах найчастіше фіксується присутність міфологічних істот [6] або її непрямі ознаки, як-от порожній глечик і монета як плата за молоко [3].

Внутрішнє оздоблення будинку в англійській народній казці репрезентоване номінаціями предметів меблів та їх елементів (*bed*, *cradle*, *table*, *settle*, *stool*, *chair*, *oven*), інструментів і побутових виробів (*clock*, *candle*, *tallow-dip*, *taper*, *strap*), предметів особистого вжитку (*comb*, *comb-prong*, *bacco-pipe*, *spectacles*), кухонного начиння (*plate*, *jug*, *cup*, *teacup*, *pan*), а також декоративних елементів і предметів розкоші (*curtain*, *cushion*, *bolster*). Лексичні одиниці цих тематичних груп відіграють важливу роль у формуванні описового образу англійського селянського житла та його інтер'єру[7].

Окремо слід відзначити такі об'єкти, як житло надприродних істот, представлені лексемами *bottle* і *snuff-box*. Попри відмінності у

денотативно-сигніфікативних компонентах значень лексем *bag, snuff-box, salt-box, copper, pot, oven, box, bottle*, спільність їхнього символічного змісту дає підстави розглядати їх у мовній картині світу англійської народної казки як своєрідні контекстуальні синоніми.

В англійській народній казці найдавніші уявлення про перебування в потойбічному світі знаходять відображення в образах невмитих героїв, персонажів, які з різних причин залишають дім і змінюють свій зовнішній вигляд, а також у мотивах перевдягання – в інший одяг, шкури тварин або вбрання з рослинних матеріалів. Міфологічне значення одягу в казках конкретизується також через епітети, що передають відтінки жовтого кольору або сяйва (*shining robes, glittering jewels, golden crown, glass slippers*), а також за допомогою оцінних прикметників (*fine, grander, beautiful*), які підсилюють його символічну функцію. У казках побутового характеру надприродні властивості одягу зазнають переосмислення, а віра в його трансформаційну силу часто стає об'єктом іронії [2].

Отже, спосіб життя англійського народу, зображений у народній казці, зображується за допомогою лексем, які пасують до лексико-семантичного поля «Будинок. Побут». Воно в свою чергу утворює тематичні групи, що позначають житлові споруди, предмети домашнього побуту, одяг, продукти харчування, лікарські, магичні та стимулюючі засоби. Аналіз побутової лексики в англійській народній казці дозволяє глибше зрозуміти особливості її мовної організації, а також реконструювати фрагменти традиційної картини світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бачинська Н. Я. *Лінгвістичні особливості англійських фольклорних текстів*. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету, № 18, том 2. Одеса, 2015. С. 11–14.
2. Пропп В. Я. Трансформація чарівних казок. Зб. Фольклор і дійсність. К.: Генеза. 2005. 184 с.
3. *Old Nancy and the Silver Token*. Folk tales of the British Isles. J. Riordan, London, 1987, 368 p.
4. Simpson J., Roud S. A Dictionary of English Folklore. O., 2003. 412 p
5. The Cauld Lad of Hilton. English Fairy Tales. Retold by Joseph Jacobs. London: David Nutt, 1890 URL: https://en.wikisource.org/wiki/English_Fairy_Tales
6. *The Sweating Fairies*. Folk tales of the British Isles. J. Riordan, London, 1987, 368 p.
7. *The Blinded Giant*. More English fairy tales. Complete Fairy Tales. Ed. Joseph Jacobs, 1894, 285 p.
8. *Tom Tit Tot*. English Fairy Tales. Retold by Joseph Jacobs. London: David Nutt, 1890 URL: https://en.wikisource.org/wiki/English_Fairy_Tales